

**KNJIŽNIČAR KAO MENTOR STUDENTIMA ODJELA ZA
INFORMACIJSKE ZNANOSTI SVEUČILIŠTA U ZADRU
– PRIMJER KNJIŽNICE ARHEOLOŠKOGA MUZEJA
ZADAR**

**LIBRARIAN AS A MENTOR TO STUDENTS OF THE
DEPARTMENT OF INFORMATION SCIENCES OF THE
UNIVERSITY OF ZADAR – EXAMPLE OF THE LIBRARY OF
THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM IN ZADAR**

Marina Maruna
mmaruna@amzd.hr
Arheološki muzej Zadar, Knjižnica

Mihaela Anđić
mihaela.antic@gmail.com
Arheološki muzej Zadar, Knjižnica

UDK / UDC 026.07+069]: 331.361.3-057.875(497.581.1)

Stručni rad / Professional paper

Sažetak

Stručna praksa studenata Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, tijekom njihova preddiplomskog, ali i diplomskog studija, redovnog ili izvanrednog, obvezan je dio nastavnog procesa. Aktivni su sudionici u provođenju praktičnog dijela nastave knjižnice u okruženju Sveučilišta, odnosno njihovi knjižničari mentori, osobe koje usmjeravaju i nadziru rad studenata te im pomažu usvojena teorijska znanja na fakultetu primijeniti u svakodnevnu radu, tj. u praksi.

Istraživanje, tj. anketa provedena među 45 ispitanika, polaznika stručne prakse u ovoj Knjižnici, pokazali su kako se provodi i ostvaruje stručna praksa studenata u jednoj od specijalnih knjižnica u Zadru, Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar. Istraživanje je provedeno da bi se dobivenim odgovorima studenata potvrdila učinkovitost studentske prakse u procesu obrazovanja budućih knjižničara, a cilj je da se na temelju njihovih mišljenja, stavova i zapazanja analizira uloga knjižničara mentora u tom procesu. Rezultati anketnih pitanja i analiza odgovora potvrdili su tezu da je uloga knjižničara mentora u obavljanju studentske prakse

iznimno važna, a navodi se da su najvažnije kompetencije mentora komunikativnost, stručnost i organizacijske sposobnosti.

Gljučne riječi: edukacija, mentorstvo, muzejska knjižnica, studentska praksa, suradnja

Summary

Practical training of students of the Department of Information Sciences of the University of Zadar, during their undergraduate and graduate studies, full-time or part-time, is a mandatory part of the teaching process. Active participants in the practical part of teaching are libraries in the University environment, or their librarians-mentors, people who guide and supervise the work of students and help them apply the theoretical knowledge acquired at the faculty in everyday work, i.e. practice.

The way in which the professional internship of students is conducted and realized in one of the specialized libraries in Zadar, the Library of the Archaeological Museum in Zadar, was shown in the research, i.e. a survey conducted among 45 respondents, participants in professional internship in this Library. The research was conducted with the purpose of confirming the effectiveness of student practice in the process of educating future librarians, and the goal was to analyze the role of librarians-mentors in this process through their opinions, attitudes and observations. The results of the survey questions and the analysis of the answers confirmed the thesis that the role of librarians-mentors in performing student internships is extremely important, and it is stated that the most important competencies of mentors are communication, expertise and organizational skills.

Key words: collaboration, education, mentoring, museum library, student internship

Uvod

Razvoj informacijske tehnologije uvelike je utjecao na rad knjižnica i na ulogu knjižničara u svijetu informacijskih znanosti. Od knjižničara se tako očekuje neprestano ulaganje u nova znanja i vještine potrebne za prilagodbu sve složenijem i pomalo nepredvidivu okruženju u kojem se nalazi. Poslovanje knjižnica, stoga, nadilazi primarne okvire poslovanja, pa tako one sve više postaju suradnici različitim obrazovnim, kulturnim i drugim ustanovama u ostvarivanju određenih projekata, programa i slično.

Knjižnica je Arheološkoga muzeja Zadar „stručna organizacijska jedinica“¹ u sastavu kulturne ustanove. Ona je specijalna knjižnica kojoj je primarni cilj – u skladu s *Hrvatskim standardima za specijalne knjižnice* – izgradnja i organizacija fondova, i u fizičkom i u informacijskom smislu, čuvanje i zaštita knjižnične građe te pružanje usluga (informacijskih i opskrbe dokumenata) svojim korisnicima. Na

¹ Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 3/4(1992), 258.

početku 2005. godine Knjižnica Arheološkoga muzeja Zadar započela je višestruku suradnju² s tada novoosnovanim Odjelom za knjižničarstvo³ (danas Odjel za informacijske znanosti) Sveučilišta u Zadru i time napravila iskorak u odnosu na primarne djelatnost kojom se bavi. Početak suradnje označilo je upoznavanje studenata knjižničarstva s Knjižnicom, uključujući njezinu povijest i cjelokupno knjižnično poslovanje. Naime, studenti knjižničarstva u okviru kolegija Informacijske ustanove, prema riječima voditelja studija dr. sc. Srećka Jelušića u obraćanju Knjižnici, „posjećuju ustanove čija je djelatnost pohrana, čuvanje i obrada građe i informacija.“⁴ Cilj je navedena kolegija bio upoznati specifičnosti poslovanja različitih informacijskih ustanova. Knjižnica Arheološkoga muzeja Zadar, kao jedna od specijalnih knjižnica u Zadru, to im je i omogućila.

Osmišljavanjem provedbe stručne studentske prakse nastavljena je suradnja između Odjela za knjižničarstvo i muzejske knjižnice u idućem razdoblju, tj. od 2005. godine. Knjižničar muzejske knjižnice tako je preuzeo ulogu mentora zaduženog da svoja znanja i iskustva prenosi studentima i time pridonosi profesionalnu radu budućih knjižničara. Međutim, želeći doznati što o studentskoj praksi misle studenti koji su odradili praksu u Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar, provedeno je anketno istraživanje. Cilj mu je bio da se dobivenim odgovorima ispitanika, putem njihovih mišljenja, stavova i zapažanja te analize rezultata istraživanja potvrdi učinkovitost i potreba studentske prakse u obrazovanju budućih knjižničara.

Stručna praksa studenata knjižničarstva u Knjižnici Muzeja

Suradnja Odjela za knjižničarstvo (danas Odjel za informacijske znanosti) i Knjižnice Muzeja započeta 2005. godine nastavljena je u obliku obavljanja stručne studentske prakse, u skladu s nastavnim planom i programom studija. U to vrijeme nije postojao pravilnik o stručnoj praksi studenata knjižničarstva unutar kojega bi bili jasno definirani uvjeti i način obavljanja stručne prakse. Usprkos tomu, odrađivanje prakse studenata knjižničarstva započinjalo je slanjem dopisa ustanovi (knjižnici) kojoj se student upućuje. Unutar dopisa (uputnice), osim broja sati koje je student bio dužan odraditi navedeni su bili i poslovi te njihov stupanj složenosti s obzirom na studijsku godinu koju je student pohađao. Tako se npr. u dopisu iz 2006. Odjela za knjižničarstvo Sveučilišta u Zadru za studenta druge godine knjižničarstva, koji je bio dužan obaviti 40 sati prakse, navode poslovi nižeg stupnja složenosti, i to: „uvrstavanje listića u katalog; arhiviranje dokumentacije o knjižničnom

² Dopis od 26. rujna 2006. (Dokument iz Pismohrane Knjižnice Arheološkoga muzeja Zadar.).

³ Odjel osnovan odlukom Senata Sveučilišta u Zadru, 20. studenoga 2003. Vidi: O nama. // Odjel za informacijske znanosti. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <http://iz.unizd.hr/o-nama>

⁴ Dopis od 11. ožujka 2005. (Dokument iz Pismohrane Knjižnice Arheološkoga muzeja Zadar.).

poslovanju; zaduživanje i razduživanje knjiga; tehnička obrada građe (lijepljenje naljepnica, tiskanje knjižnih listića, umatanje, odnosno, zaštita građe i sl.); evidencija periodike i inventarizacija“.⁵ U dopisu se navodi i da student vodi Dnevnik prakse, a poslije završetka prakse ustanova (knjižnica) izdaje potvrdu o broju odrađenih sati. Potvrdu potpisuje (ovjerava) knjižničar mentor.^{6,7} Naposljetku, obveza studenta bila je potvrdu s Dnevnikom prakse dostaviti Odjelu za knjižničarstvo koji ga je i uputio.

Međutim, svjesni važnosti izrade pravilnika za provedbu i praćenja provedbe stručnog dijela nastave, predstavnici Odjela za knjižničarstvo nekoliko su puta održali sastanke s mentorima i ravnateljima ustanova u čijim se knjižnicama provodila praksa sa željom da se program studentske prakse, na obostrano zadovoljstvo, unaprijedi i poboljša. Rezultat tih sastanaka i dogovora bilo je donošenje *Pravilnika o stručnoj praksi studenata preddiplomskog studija knjižničarstva* na sjednici Stručnoga vijeća Odjela za knjižničarstvo, održanoj 3. ožujka 2009.⁸ U idućim godinama, a sve radi dodatna poboljšanja kvalitete izvođenja praktičnog dijela nastave, nekoliko puta, *Pravilnik* će biti revidiran.

Višegodišnja realizacija programa studija, provođenjem studentske prakse, pokazala je potrebu da se odnos između dviju ustanova: Arheološkoga muzeja Zadar i Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru i pravno formalizira. Tako je 25. studenoga 2011. sklopljen *Ugovor o suradnji* na polju informacijskih i komunikacijskih znanosti, grane knjižničarstvo i muzeologija, u okviru zajedničkih interesa potpisnika.⁹ Ovim su *Ugovorom* definirane obveze Odjela za informacijske znanosti i Arheološkoga muzeja Zadar u vezi s obrazovanjem informacijskih stručnjaka te provedbom stručne prakse.¹⁰

⁵ Dopis od 10. svibnja 2006. (Dokument iz Pismohrane Knjižnice Arheološkoga muzeja Zadar.).

⁶ Mentor je, u prenesenu smislu značenja riječi – voditelj, odgojitelj, nastavnik. Vidi: Hrvatski jezični portal. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>

⁷ Definicija mentora prema Oxfordskom rječniku engleskog jezika (1750) glasi: „vodič i savjetnik druge osobe, posebno one koja je mlađa i manje iskusna.“ Citirano prema: Ross, K. M. Purposeful mentoring in academic libraries. // *Journal of Library Administration* 53, 7-8(2013), 416. DOI: <https://doi.org/10.1080/01930826.2013.882195>

⁸ *Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog studija knjižničarstva*. 2009. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: http://ozk.unizd.hr/wp-content/uploads/2012/05/Pravilnik-o-studentskoj-praksi_finalno_lektorirano.pdf

⁹ *Ugovor o suradnji*: Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti i Arheološki muzej Zadar, 2011. (Klasa: 602-04/11-07/112, ur. broj 2198-1-79-01/11-01).

¹⁰ Obveza Odjela za informacijske znanosti prema čl. 3 *Ugovora* glasi: „sudjelovati u obrazovanju informacijskih stručnjaka, primjeni novih tehnologija (uključujući i široko polje digitalnih službi i usluga), te razvoju informacijskih sustava i mreža, dok je obveza Arheološkoga muzeja Zadar organizirati studentsku praksu, stručne edukacije te stručna vođenja kroz Muzej.“ Čl. 5., *Studentska praksa*, iz *Ugovora* navodi da se studentska praksa provodi u skladu s *Pravilnikom o stručnoj praksi*, a voditelj kojeg imenuje pročelnik Odjela za informacijske znanosti, dužan je Muzej obavijestiti o početku izvođenja prakse i broju studenata najmanje petnaest dana ranije.

U travnju 2013. godine Stručno vijeće donijelo je *Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti*¹¹ kojem su pridodani i *Prilozi*,¹² u kojima su navedeni mogući poslovi i zadatci studentske prakse za svaku pojedinu studijsku godinu. Pri provedbi stručne prakse danas se primjenjuje *Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti*,^{13,14} koji je na snagu, poslije korekcije prethodnog, stupio 1. veljače 2017. godine. U njemu su, uz ostalo, definirane obveze ustanove i mentora¹⁵ te studentove u vezi s Dnevnikom prakse.¹⁶ Koliko je

Mentor, kojeg imenuje ravnatelj Muzeja, u kontaktu s voditeljem, odgovoran je za kvalitetno izvođenje prakse. Student vodi Dnevnik prakse koji potpisuje mentor poslije uspješno obavljene prakse.

¹¹ Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti. 2013. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: http://ozk.unizd.hr/wpcontent/uploads/2013/10/pravilnik_o_praksi_finalno_17_4_2013_v2.pdf

¹² U *Prilogu VI.*, koji se odnosi na studentsku praksu 1. i 2. godine diplomskog studija, navedeni su i ostali mogući poslovi i zadatci: „*Nakladnička djelatnost* (redakcija, odjel marketinga, skladište-distribucija, rad na sajmovima knjiga...); *Knjižarski poslovi* (rad na blagajni, slaganje knjiga po policama po kategorijama (publicistika, beletristika, stručna izdanja...); *Arhivistika. Odjeli za zaštitu i obradu arhivskog gradiva* (paginiranje i popisivanje gradiva, osnovno razvrstavanje (abecedno, kronološko), prekartoniranje gradiva, prebacivanje starih obavijesnih pomagala u digitalni oblik); *Informacijski sustavi i mreže* (CROSBİ – Hrvatska znanstvena bibliografija, Tko je tko u znanosti u Hrvatskoj, HRČAK – repozitorij hrvatskih časopisa u otvorenom pristupu...)“ Vidi: isto.

¹³ Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti. 2017. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <http://iz.unizd.hr/dokumenti/studentska-praksa/pravilnik-studentske-prakse>. U čl. 4., *Izvođenje*, definiran je broj sati stručne prakse koju student mora obaviti ovisno o godini studija koju pohađa. Tako je navedeno: Preddiplomski studij (1. godina = nema praksu; 2. godina = 60 sati, ljetni semestar; 3. godina = 60 sati, zimski semestar). Diplomski studij (1. godina = 90 sati, zimski semestar; 2. godina = 60 sati, zimski semestar). Izvanredni studij, ako student nije zaposlen u AKM ustanovi, uključuje (1. godina = 90 sati; 2. godina = 60 sati).

¹⁴ U čl. 4. *Pravilnika, Izvođenje*, definiran je broj sati stručne prakse koju student mora obaviti ovisno o godini studija koju pohađa. Tako je navedeno: Preddiplomski studij (1. godina = nema praksu; 2. godina = 60 sati, ljetni semestar; 3. godina = 60 sati, zimski semestar). Diplomski studij (1. godina = 90 sati, zimski semestar; 2. godina = 60 sati, zimski semestar). Izvanredni studij, ako student nije zaposlen u AKM ustanovi, uključuje (1. godina = 90 sati; 2. godina = 60 sati). Vidi: isto.

¹⁵ Čl. 9. *Obveze ustanove i mentora*: „1. Ustanova u kojoj se obavlja praksa definira poslove i zadatke na kojima će studenti raditi i osigurava jednog ili više mentora... 2. Mentor je djelatnik Ustanove s odgovarajućim stručnim obrazovanjem. 3. Mentor osigurava kvalitetno izvođenje prakse, dodjeljuje radne zadatke, nadzire njihovo provođenje te pruža potrebnu podršku studentu.“ Vidi: isto.

¹⁶ Čl. 10. *Dnevnika prakse*: „Svaki student vodi Dnevnik prakse u kojem detaljno opisuje obavljene poslove te vrijeme utrošeno za njihovo obavljanje. Pri tome se potiče kritičko promišljanje studenta koji može iznijeti svoje primjedbe, sugestije i komentare vezane uz unaprjeđivanje

studentska praksa pomogla studentu da lakše razumije i primijeni teorijska znanja stečena na fakultetu, je li knjižnica suradničke ustanove u koju se student upućuje na obavljanje studentske prakse ispunila njegova očekivanja, je li knjižničar mentor uspješno obavio svoju zadaću, koje je kompetencije¹⁷ student očekivao od mentora, koliko je zadovoljan stečenim znanjima i vještinama..., tek su neka od pitanja na čije odgovore nailazimo u zaključnim razmatranjima studenata izraženima u Dnevniku prakse¹⁸ vođenom, u skladu sa spomenutim *Pravilnikom*, tijekom provođenja studentske prakse u Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar.

Uloga mentora u obavljanju stručne prakse

Odabirom knjižnice za izvršavanje praktičnog dijela nastave ostvaruje se, osim suradnje između Muzejske knjižnice i Odjela, i pojedinačna suradnja između studenta i Knjižnice, ali i suradnja između knjižničara (mentora) i studenta. Upravo tom odnosu knjižničar (mentor) – student posljednjih je nekoliko godina obraćena velika pozornost, a mentorstvo je postalo priznat i učinkovit način pomoći početnicima kako bi lakše svladali stres svojih profesija s kojim se suočavaju u prvim godinama rada.¹⁹ Kako je mentorstvo utemeljeno na ljudskom odnosu mentora i studenta, ono

poslova na kojima radi. (...) Studenti su dužni mentorima u Ustanovi predati Dnevnik prakse i evidenciju sati.“

¹⁷ „Kompetencije predstavljaju zbroj znanja, vještina, sposobnosti, motivacija, uvjerenja, vrijednosti i interesa; kompetencije se odnose većim dijelom na zaposlenje; one se vežu uz uspješne i/ili najbolje poslovne rezultate; uočljive su i sumjerljive u odnosu na prihvaćene standarde; povezane su budućim strateškim smjernicama; ne posjeduju se u apsolutnom smislu, već se mogu učenjem usvajati i vježbom usavršavati.“ Vidi: Machala, D. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015. Str. 12.

¹⁸ Iz Dnevnika prakse: „Praksa mi je pomogla da sve definicije, pojmove koje smo učili na nastavi razumijem bolje. Shvatila sam da je za rad u Knjižnici potrebna stalna komunikacija i kreativnost.“ (M. G.); „Smatram da sam na poslovima koje sam obavljala saznala mnogo o načinu rada ovakve specijalne vrste knjižnice te da će mi to iskustvo dobro doći u nastavku školovanja i u budućem radu.“ (B. M. Đ.); „Mentorica mi je svojim stručnim savjetima pomogla u svim segmentima rada, upućivala me u rad te sam samostalno obavljala zadatke.“ (I. P.); „Praktični dio nastave u knjižnici Muzeja omogućio mi je da znanje stečeno na fakultetu primijenim u praksi.“ (L. B.); „Stečene vještine zasigurno će mi koristiti i u budućem radu ... Želim istaknuti da sam zaista puno toga naučila (...) i da će me iskustvo koje sam stekla pratiti tijekom cijelog životnog rada.“ (J. I.); „Praktični rad u ovoj knjižnici smatram izuzetno važnim iskustvom u svojem budućem radu, posebice zbog toga jer privatno nemam potrebu posjećivati specijalizirane knjižnice, pa tako ni priliku upoznati se s njihovim radom.“ (J. Š.).

¹⁹ Hadi, M. J.; M. Rudyanto. Significance of mentor-mentee relationship and training for effective mentoring outcomes. // Annual International Conference of Islamic Education (1st, Mataram-West Nusa Tenggara, Indonesia, Feb 26, 2017), Str. 1-2. [citirano: 2019-02-25]. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?q=mentee+relationship&ft=on&id=ED588854>

emocionalno povezuje sudionike u želji za profesionalnim razvojem. Odnos zahtijeva dobru komunikaciju, ulaganje vremena, razmjenu ideja, međusobno razumijevanje i povjerenje. Dakle, dobre komunikacijske vještine nužne su za uspješnost ostvarivanja veze mentora i studenta.²⁰

Izgradnja povjerenja smatra se osnovnim temeljem mentorstva i uvelike ovisi o načinu izgradnje i održavanju uspostavljena odnosa. Drugim riječima, prihvaćanjem i pozitivnim odnosom prema mentoru stvara se platforma za primanje praktičnih pouka od mentora i primjenu usvojenog u kasnijem profesionalnom razvoju budućega knjižničara. Naime, dobra radna atmosfera dobitak je ne samo za mentora i studenta već i za knjižnicu koja sudjeluje u postupku mentoriranja.²¹

Mentorstvo je, dakle, vještina koju treba poticati i promicati tijekom vremena.²² Svijest o važnosti mentorstva omogućuje članovima zajednice koja uči, tj. studentima, da razvijaju vlastite vrijednosti. Naime, knjižnice su oduvijek imale snažan utjecaj na obrazovanje i izobrazbu knjižničara. Tako Huckle navodi da je cjeloživotno učenje „proces održavanja i usavršavanja profesionalnih znanja, vještina i kompetencija knjižničara kroz različite aktivnosti učenja koje se pojavljuju tijekom karijere“.²³

²⁰ Prema V. Heidi Hassu i Tonyju Whiteu, dobre su komunikacijske vještine mentora aktivno slušanje, parafraziranje, objašnjavanje i povratna informacija. Mentor treba očekivati izvrsnost, potvrditi druge, trenirati, podučavati i pružati znanje drugima, biti potpora i ohrabrenje, promicati rast i kreativnost i dati savjet u teškim situacijama. Vježbenikove su karakteristike i odgovornosti entuzijazam, odanost, posvećenost, snažnu volju za učenjem, inicijativu i dobre slušačke vještine. Vidi: Hass, V. H.; T. White. Mentorship Task Force Report, Professional Development Committee, ARLIS/NA. // *Art Documentation* 24, 2(2005), 49-56. Citirano prema: Lee, M. K. *Mentoring in the library*. Chicago: American Library Association, 2011. Str. 2-3.

²¹ Isto. Str. 3-4.

²² Prema Crispu i suradnicima, identificirana su četiri glavna područja mentorstva: 1. mentorski odnosi usmjereni na rast i razvoj studenta; 2. mentorska iskustva, koja uključuju profesionalnu, karijernu i emocionalnu potporu; 3. mentorski su odnosi osobni i recipročni; 4. u odnosu na studente mentore imaju više iskustva, utjecaja i postignuća u obrazovnom okruženju. Vidi: Crisp, G.; V. L. Baker; K. A. Griffin; L. G. Lunsford; M. J. Pifer. *Mentoring undergraduate students*. // *ASHE Higher Education Report* 43, 1(2017). Citirano prema: Hessenauer, S. L.; K. Law. *Mentoring: a natural role for learning community faculty*. // *Learning Communities Research & Practice* 5, 2(2017), 2. [citirano: 2019-03-01]. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?q=mentee+relationship&ft=on&id=EJ1163142>

²³ Huckle, M. *Value and importance of lifelong learning to the library and information profession*. // *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost* / ur. A. Horvat, D. Machala. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 37.

Istraživanje o ulozi knjižničara mentora

Istraživanje o ulozi knjižničara mentora u provedbi studentske prakse obuhvatilo je 68 ispitanika koji su tijekom različitih studijskih godina na Odjelu za knjižničarstvo Sveučilišta u Zadru obavili praktični dio nastave u Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar.²⁴ Cilj istraživanja bio je da se dobivenim odgovorima, putem mišljenja studenata, njihovih stavova i zapažanja te analizom rezultata potvrdi učinkovitost, važnost i potreba studentske prakse u obrazovanju budućih knjižničara. Istraživanju se odazvalo 45 studenata. Slično istraživanje provedeno je i među studentima Bibliotekarstva koji su praksu obavljali u Knjižnici Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i njihovim knjižničarima mentorima koji su sudjelovali u njezinu provođenju.²⁵ Istraživanje se također bavilo važnošću studentske prakse. Međutim, cilj ovog istraživanja bio je utvrditi mogućnost postojanja različitih stavova o važnosti studentske prakse i kompetencijama studenata, odnosno knjižničara mentora. Jedni i drugi smatraju da je studentska praksa važna i korisna te da su generičke kompetencije knjižničara mentora važnije od stručnih. Rezultati istraživanja pokazali su i da studenti na praksi djelomično razvijaju generičke kompetencije, a utvrđena je i razlika u stavovima studenata i knjižničara. Studenti potvrđuju, a stavovi knjižničara negiraju.

Rezultati istraživanja studenata Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru pokazali su da knjižničar mentor sa svojim znanjem i iskustvom ima važnu ulogu u profesionalnom razvoju studenata knjižničarstva te da je studentska praksa iznimno važna u formalnom obrazovanju knjižničara. Naime, tijekom praktičnog rada u stvarnom okruženju, tj. knjižnici, studentu je omogućeno da uz pomoć mentora svoja teorijska znanja i kompetencije stečene na studiju i primjenjuje.

Metodologija istraživanja

Istraživanje je započelo izradom popisa studenata koji su od 2005. do 2018. godine obavljali studentsku praksu u Knjižnici Muzeja.²⁶ Metoda za provedbu istraživanja anketni je upitnik odaslan studentima elektroničkom poštom, a sadržavao je 12 pitanja, od kojih 7 zatvorenog tipa, 2 otvorenog tipa, a preostala 3 pitanja bila su kombinacija zatvorenog i otvorenog tipa, tj. uključila su mogućnost višestruka odgovora čime su ispitanici mogli svoj odgovor dodatno nadopuniti. Sva su pita-

²⁴ Provedena anketa obuhvatila je obavljanje studentske prakse od akademske godine 2005./2006. do 2018./2019.

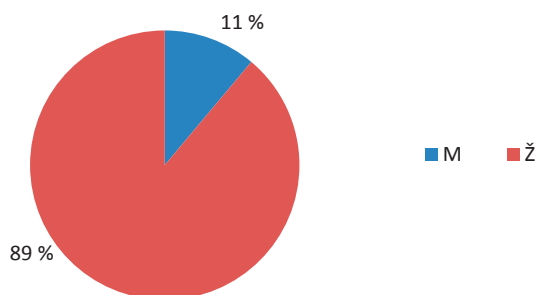
²⁵ Mučnjak, D.; J. Lisek. Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), 155-177. DOI: <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.661>

²⁶ Ukupno je studentsku praksu obavljalo 78, ali zbog neposjedovanja e-adresa svih studenata, anketni upitnik odaslan je na 68 adresa.

nja grupirana u tri skupine. Prva skupina pitanja odnosila se na općenita obilježja ispitanika (spol, godina obavljanja prakse, broj obavljenih sati). Druga skupina bavila se specifičnostima specijalnih (muzejskih) knjižnica, studentskom praksom te ulogom knjižničara mentora u procesu edukacije. Pitanja treće skupine odnosila su se na mišljenja, stavove i zadovoljstvo ispitanika stečenim znanjima i vještinama tijekom prakse. Anketa, kojom je obuhvaćeno 68 ispitanika, provedena je od 8. do 18. veljače 2019. godine. Broj pristiglih odgovora je 45 ili 66 % te je relevantan za istraživanje.

Analiza rezultata istraživanja

Anketna pitanja iz prve skupine odnosila su se na općenita obilježja ispitanika, i to: spol, studijsku godinu obavljanja prakse te broj obavljenih sati. Uočljivo je da je među ispitanicima koji su obavljali praksu u Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar znatno više osoba ženskog spola nego onih muškog spola (Slika 1.). Tako je od 45 ispitanika 40 osoba ženskog spola (89 %), a 5 muškog (11 %).²⁷

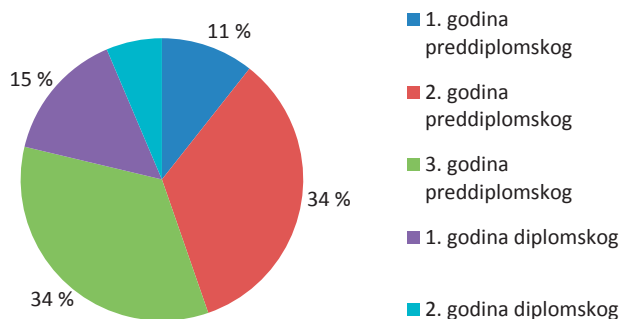

Slika 1. Zastupljenost ispitanika u odnosu na spol

Što se tiče studijske godine tijekom koje su ispitanici bili na stručnoj praksi, najviše je anketiranih praksu obavljalo na drugoj studijskoj godini, njih 16 (34 %). Na trećoj godini preddiplomskog studija, također 16 (34 %). Slijede studenti prve godine diplomskog, njih 7 (15 %), studenti prve godine preddiplomskog studija, njih

²⁷ Na temelju podataka dostupnih na mrežnoj stranici Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, na kojoj postoje popisi obrana radova od 2009. do 2012. i od 2015. do 2016., uočeno je kako je u navedenom razdoblju rad obranilo 186 studentica i 37 studenata. U skladu s tim, ne iznenađuje i podatak o znatno većoj zastupljenosti studentica nego studenata koji su obavili praksu u Knjižnici Muzeja. Vidi: Obrane radova. // Odjel za informacijske znanosti. [citirano: 2019-07-01]. Dostupno na: <http://www.unizd.hr/iz/studenti/obrane-radova>

5 (11 %), a najmanje je studenata druge godine diplomskog studija, njih 3 (6 %) (Slika 2.). Valja napomenuti da je broj odgovora ispitanika u vezi sa studijskom godinom ukupno 47 te da je veći od broja ispitanih studenata, tj. 45. Razlog je tomu što je pojedinim studentima bilo dopušteno da praksu mogu obaviti u istoj knjižnici tijekom različitih godina studija.²⁸

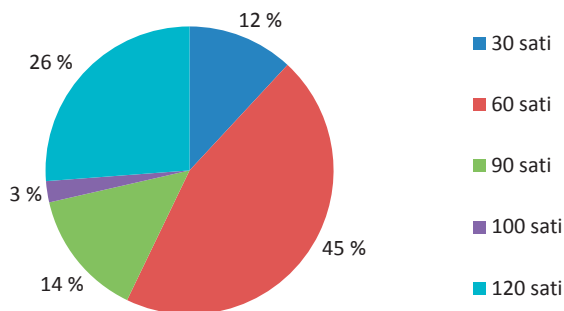

Slika 2. Zastupljenost ispitanika s obzirom na godinu studija

U vezi s brojem obavljenih sati (Slika 3.), najviše je ispitanika obavilo 60 sati prakse, njih 19 (45 %). Njih 11 (26 %) obavilo je 120 sati, 90 sati 6 ispitanika (14 %) te po 30 sati 5 ispitanika (12 %). Jedan ispitanik navodi da je obavio 100 sati, a zasigurno je preostali broj sati (20) obavio u nekoj drugoj knjižnici, što je prema *Pravilniku*²⁹ i dopušteno. Valja napomenuti da odgovor na navedeno pitanje nisu ponudila 3 ispitanika čime je broj odgovora 42 od ukupnih 45.

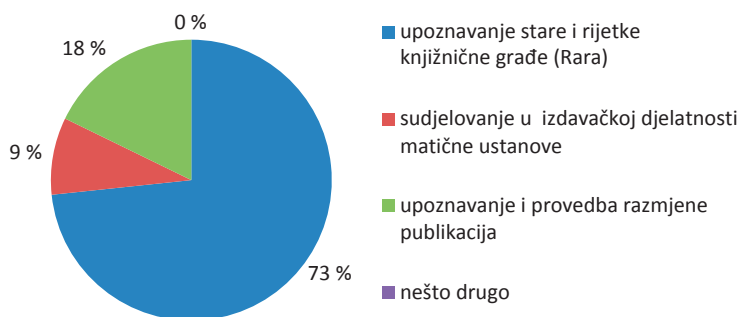
²⁸ Na primjeru Knjižnice Muzeja, navedenu mogućnost imali su studenti koji su tijekom prakse sudjelovali u nekim od projekata knjižnice ili su pokazali izniman interes za rad u spomenutoj knjižnici. Valja napomenuti da konačnu odluku, tj. dopuštenje za obavljanje prakse u toj knjižnici, poslije zamolbe knjižničara mentora Muzeja, daje koordinatore stručne prakse kojeg imenuje Stručno vijeće Odjela.

²⁹ *Odabir ustanove*: „Student može obavljati stručnu praksu u više ustanova u dogovoru s koordinatore prakse.“ Vidi: *Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti*. 2017., čl. 6. Nav. izv.

Slika 3. Broj odrađenih sati studentske prakse s obzirom na godinu studija

Sljedeća skupina pitanja bavila se odrađivanjem studentske prakse s obzirom na specifičnosti specijalnih knjižnica u odnosu na ostale vrste knjižnica, kao npr. školskoj, narodnoj i sličnima. Prvo pitanje iz ove skupine bilo je zatvorenog tipa, odnosno ispitanicima su bila ponuđena tri odgovora, ali su mogli dopisati i svoj odgovor. Gotovo tri četvrtine ispitanika (73 %) smatra kako je osnovna prednost obavljanja prakse u ovoj vrsti knjižnice upoznavanje stare i rijetke knjižnične građe (Rara). Kao manje važne prednosti 8 ispitanika (18 %) navelo je upoznavanje i provedbu razmjene publikacija, a 4 ispitanika (9 %) sudjelovanje u izdavačkoj djelatnosti (Slika 4.). Ispitanici ističu upoznavanje Rare kao najveću prednost jer je riječ o posebno vrijednoj i specifičnoj vrsti knjižnične građe i njezinoj obradi.

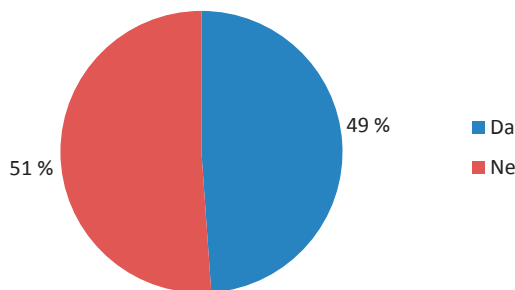

Slika 4. Prednosti odrađivanja prakse u specijalnoj knjižnici prema mišljenju ispitanika

Sljedeće pitanje sastojalo se od pitanja i potpitanja. Na prvo pitanje ispitanici su imali ponuđen odgovor *da* ili *ne*. Oni koji su odgovorili pozitivno mogli su sami opisati kako bi se mogla poboljšati komunikacija specijalne knjižnice sa zajednicom.

U vezi s ovim pitanjem mišljenja su ispitanika podijeljena (Slika 5.). Njih 23 (51 %) smatra nepotrebnim dodatno poboljšavati komunikaciju knjižnice sa zajednicom. Ostali, njih 22 (49 %) smatraju da je potrebno te navode konkretne primjere kako to i postići:

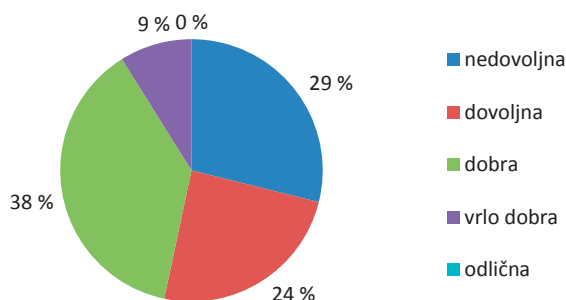
- „predavanjima, javnim tribinama, radionicama, informiranjem javnosti o radu i važnosti specijalnih knjižnica u zajednici“
- „provođenjem boljeg marketinga kako bi javnost bila upućena o radu specijalnih knjižnica, češćim predavanjima u školama i na fakultetima te suradnjom s drugim knjižnicama“
- „iskoristiti trendove komunikacijskih mreža radi predstavljanja knjižničnog djelovanja široj publici“
- „razvoj suradnje s drugim vrstama knjižnica. Povećati vidljivost u knjižničarskoj zajednici.“

Slika 5. Postojanje potrebe poboljšanja komunikacije specijalne knjižnice sa zajednicom prema mišljenju ispitanika

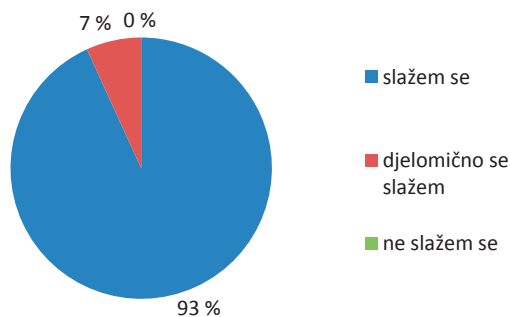
Dakle, većina ispitanika koji navode kako treba povećati vidljivost knjižnice u zajednici najčešće ističu društvene mreže kao način da se to postigne. Također navode organiziranje radionica, češće provođenje predavanja i izložbi te uređivanje *web*-stranice. Specijalna knjižnica, za razliku od, primjerice, narodne, ima uzak krug korisnika. Stoga, kako bi se povezala sa zajednicom, odnosno prikazala u javnosti, neprestano treba osmišljavati načine kako to i postići. Studenti su ponudili neke konkretne primjere koji će zasigurno dobro doći kao pomoć knjižničaru mentoru u osmišljavanju novih aktivnosti. Naime, promatranjem knjižnice „izvana“ studenti su pomogli u shvaćanju vidljivosti knjižnice u zajednici, a svojim prijedlozima za poboljšanjem te vidljivosti potvrdili uzajamnu korist stručne studentske prakse, kako za studenta, tako i za knjižničara mentora, tj. knjižnicu (i ustanovu) u kojoj se praksa provodila.

Kada je riječ o spoznajama o specijalnoj (muzejskoj) knjižnici, koje su ispitanici imali prije dolaska na praksu, ni jedan od njih nije ocijenio svoje prijašnje spoznaje odličnim – 4 ispitanika (9 %) smatra kako su im bile vrlo dobra, 17 (38 %) da su bile dobre, a 11 (24 %) da su bile dovoljne. Ostalih 13 ispitanika (29 %) izrazilo se kako su nedovoljno znali o ovoj knjižnici i njezinu poslovanju prije dolaska na stručnu praksu (Slika 6.). Iz navedenih odgovora, a trećina ispitanika smatra prethodne spoznaje nedovoljnima, može se zaključiti da teorijska znanja o specijalnim knjižnicama nisu dovoljno zastupljena unutar studijskih programa. Stoga dolazak na studentsku praksu u ove knjižnice te neposredno upoznavanje s njihovim radom i stručno vodstvo knjižničara mentora samo su jedan, ali dobar način kako proširiti znanja o statusu i poslovanju specijalnih knjižnica.

Slika 6. Spoznaje ispitanika o specijalnoj (muzejskoj) knjižnici prije dolaska na praksu

Posljednja dva pitanja iz druge skupine (Slika 7. i Slika 8.) odnose se na status, ulogu i kompetencije knjižničara mentora u kontekstu edukacije studenata knjižničarstva u obavljanju studentske prakse. Gotovo svi ispitanici, njih 41 (93 %) smatraju kako su status i uloga knjižničara mentora u kontekstu edukacije studenata knjižničarstva u obavljanju studentske prakse iznimno važni (Slika 7.). Samo 3 ispitanika (7%) djelomično se slažu s ovom tvrdnjom, a ni jedan ispitanik ne navodi kako se ne slaže. Na ovo pitanje jedan ispitanik nije ponudio odgovor te su ukupno 44 odgovora. Odgovori potvrđuju da je knjižničar mentor ključna osoba u educiranju i prenošenju znanja budućim knjižničarima.

Slika 7. Važnost statusa i uloge knjižničara mentora u obavljanju studentske prakse

U sljedećem pitanju, vezano za kompetencije mentora, ispitanicima je bilo ponuđeno 6 odgovora i mogućnost dopisivanja vlastita u rubrici *drugo*. Komunikativnost (43 odgovora), stručnost (42 odgovora) i organizacijske sposobnosti (40 odgovora) kompetencije su koje ispitanici smatraju najvažnijima kod mentora. Gotovo upola manje važnim kompetencijama smatraju informatičku pismenost (27 odgovora), kreativnost (23 odgovora) i pedagoška znanja (22 odgovora), što je vidljivo iz Slike 8. Dakle, najviše ispitanika najvažnijom kompetencijom smatra komunikativnost. Svjesni su da je za prenošenje informacija, iskustava i znanja koje mentor ima izuzetno važna dobro uspostavljena komunikacija. Ona je temelj kvalitetna odnosa knjižničara mentora i studenta. Kako je već navedeno, komunikacija znači povjerenje, aktivno slušanje... O njoj uvelike ovisi uspjeh edukacije.

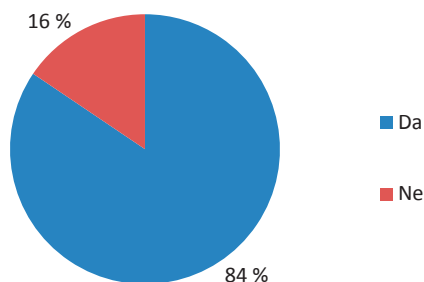

Slika 8. Važnost kompetencija mentora s obzirom na stavove ispitanika

Posljednja (treća) skupina pitanja odnosila se na stavove, mišljenja i zapažanja ispitanika poslije obavljene studentske prakse u Knjižnici Muzeja. Na pitanje – *Jeste li zadovoljni znanjima i vještinama koje ste stekli tijekom odrađivanja studentske*

prakse? 41 ispitanik (91 %) odgovorio je potvrdno, a samo 4 ispitanika (9 %) iskazala su nezadovoljstvo stečenim znanjima i vještinama. Jednak postotak dobiven je i odgovorom na pitanje – *Jeste li studentskom praksom nadopunili stručna znanja stečena tijekom nastave?* Na ovo je pitanje također 41 ispitanik (91 %) ponudio pozitivan odgovor, a samo 4 ispitanika (9 %) smatraju da studentskom praksom nisu nadopunili stručna znanja. Visok postotak pozitivnih odgovora na oba pitanja pridonio je zaključku da je obavljanje studentske prakse bilo uspješno, postignuti su postavljeni ciljevi te je omogućilo studentima lakše razumijevanje i svladavanje teorijskog znanja stečena na fakultetu i njegovu primjenu u praksi. Što se tiče ispitanika koji su iskazali nezadovoljstvo stečenim znanjima i vještinama, nameće se pretpostavka da je riječ o studentima viših godina studija koji teorijska znanja unutar pojedinih kolegija (baze podataka, izgradnja digitalnih zbirki, rudarenje podataka i sl.) nisu mogli primijeniti u Knjižnici Muzeja s obzirom na specifičnosti njezina rada.

Na pitanje *Možete li stečena znanja primijeniti u svom daljnjem profesionalnom radu?* (Slika 9.) 38 ispitanika (84 %) odgovorilo je potvrdno, a njih 7 (16 %) navelo je da stečena znanja ne mogu dalje primjenjivati. Visok postotak pozitivnih odgovora na ovom pitanju potvrđuje da je Knjižnica uspješno odgovorila na zahtjeve studentske prakse te da je studentu, budućem knjižničaru, osigurala stručna znanja potrebna u njegovu daljnjem radu.

Slika 9. Mogućnost primjene stečenih znanja u profesionalnom radu s obzirom na stavove ispitanika

Posljednje pitanje treće skupine glasilo je: *Biste li kome preporučili obavljanje studentske prakse u specijalnoj knjižnici?* Iznimno visok postotak, 98 %, odnosno 44 ispitanika izrazila su zadovoljstvo obavljenom studentskom praksom i rado bi je preporučili i ostalima. Samo 1 ispitanik (2 %) ne bi preporučio obavljanje studentske prakse u specijalnoj knjižnici. Time je potvrđeno da su teorijska znanja stečena na fakultetu uspješno nadopunjena i primijenjena u praksi. Potvrđena je i iznimno važ-

na uloga knjižničara mentora u edukaciji studenata knjižničarstva i stvaranju temelja za njihov budući profesionalni rad.

Zaključak

Stručna praksa studenata knjižničarstva obvezan je dio nastavnog procesa na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. U Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar, kao suradničkoj ustanovi, uspješno se provodi od akademske godine 2005./2006. do danas. Način provedbe stručne prakse temelji se na *Pravilniku o stručnoj praksi studenata knjižničarstva* unutar kojeg su jasno definirana prava i obveze sudionika praktičnog dijela nastave, tj. knjižničara mentora i studenta.

Obavljanje studentske prakse u Knjižnici Arheološkoga muzeja Zadar tijekom proteklih 13 godina uvelike je pridonijelo profesionalnom razvoju studenata knjižničarstva. To su, uz ostalo, potvrdili rezultati anketnog upitnika provedena tijekom veljače 2019., na koji se odazvalo 45 ispitanika, bivših polaznika stručne prakse u Knjižnici Muzeja. Ključnu ulogu u kvalitetnoj provedbi stručne prakse ima mentor. On je kompetentna osoba, neupitna znanja i radnog iskustva, knjižničar u knjižnici u koju je upućen student na obavljanje praktičnog dijela nastave (studentske prakse), onaj koji vodi, usmjerava, nadzire... studenta, njegov „vodič i savjetnik...“.³⁰ Osim toga, dobar knjižničar mentor svojim komunikacijskim vještinama, stručnošću i organizacijskim sposobnostima postiže i razvija dobar odnos sa studentom koji se temelji na uzajamnu povjerenju. Samo u takvu ozračju polaznik studentske prakse moći će „nadograđivati“ teorijska znanja stečena na Odjelu za knjižničarstvo. Za njega je stručna praksa početak gradnje profesionalne karijere, ulazak u poslovni svijet, a za mentora doprinos knjižničarskoj struci i promocija knjižnice i ustanove u kojoj je zaposlen. Osim toga, mentorstvo je proces u kojem svi sudionici, knjižničari mentori s jedne strane i studenti s druge strane, stječu neprocjenjiva iskustva i znanja koja su doprinos učenju zajednice čiji su sastavni dio.³¹

Literatura

Hadi, M. J.; M. Rudiyanto. Significance of mentor-mentee relationship and training for effective mentoring outcomes. // Annual International Conference of Islamic Education (1st, Mataram-West Nusa Tenggara, Indonesia, Feb 26, 2017). [citirano: 2019-02-25]. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?q=mentee+relationship&ft=on&id=ED588854>

³⁰ Lee, M. K. Nav. dj. Str. 1.

³¹ Hessenauer, S. L.; K. Law. Nav. dj., 4.

- Hessenauer, S. L.; K. Law. Mentoring: a natural role for learning community faculty. // *Learning Communities Research & Practice* 5, 2(2017), Article 3. [citirano: 2019-03-01]. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?q=mentee+relationship&ft=on&id=EJ1163142>
- Hrvatski jezični portal. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>
- Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 35, 3/4(1992), 258-269.
- Huckle, M. Value and importance of lifelong learning to the library and information profession. // *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost* / ur. A. Horvat, D. Machala. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 37-40.
- Lee, M. K. *Mentoring in the library*. Chicago: American Library Association, 2011.
- Machala, D. *Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015.
- Mučnjak, D.; J. Lisek. Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), 155-177. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.661>
- O nama. // Odjel za informacijske znanosti. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: http://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_stari_web/sa_starog_weba_ZG/SAMOANALIZA_OIZ_FIN_potpis.pdf
- Obrane radova. // Odjel za informacijske znanosti. [citirano: 2019-07-01]. Dostupno na: <http://www.unizd.hr/iz/studenti/obrane-radova>
- Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti. 2013. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: http://ozk.unizd.hr/wpcontent/uploads/2013/10/pravilnik_o_praksi_finalno_17_4_2013_v2.pdf
- Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog i diplomskog studija Odjela za informacijske znanosti. 2017. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <http://iz.unizd.hr/dokumenti/student-ska-praksa/pravilnik-studentske-prakse>
- Pravilnik o stručnoj praksi studenata preddiplomskog studija knjižničarstva. 2009. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: http://ozk.unizd.hr/wp-content/uploads/2012/05/Pravilnik-o-studentskoj-praksi_finalno_lektorirano.pdf
- Ross, K. M. Purposeful mentoring in academic libraries. // *Journal of Library Administration* 53, 7-8(2013), 412-428. [citirano: 2019-06-18]. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/01930826.2013.882195>
- Ugovor o suradnji: Sveučilište u Zadru, Odjel za informacijske znanosti i Arheološki muzej Zadar, 2011. (Klasa: 602-04/11-07/112, ur. broj 2198-1-79-01/11-01).

